

De Omgevingswet – vijf aandachtspunten voor actieve bewoners

Actieve bewoners werken graag samen met de overheid en marktpartijen, als de buurt daar beter van wordt. Om de plekken waar we wonen en werken leefbaar en gezond te worden. Voorwaarden zijn een gelijke en open samenwerking. De komst van de Omgevingswet ondersteunt dit en maakt eigentijdse spelregels mogelijk. De wil is er bij alle partijen. Maar om ervoor te zorgen dat er echt *samen* wordt gewerkt aan wijken, steden en dorpen, moet er meer gebeuren.

In het najaar van 2018 hebben actieve bewoners en professionals uit heel Nederland in 5 bijeenkomsten nagedacht over de kansen de komst van Omgevingswet voor bewoners en hun initiatieven biedt. Er werden ook zorgen en aandachtspunten genoemd. Wij hebben ze samengevat in 5 punten die belangrijk zijn om de komende periode samen te onderzoeken en uit te werken. Zodat een speelveld kan ontstaan met actieve bewoners als gelijkwaardige speler naast overheid en markt.

Gebruik deze poster om te bespreken wat er in jouw gemeente op deze punten wordt gedaan of wat belangrijk is om nú in gang te zetten.

1.

Benut elkaars kennis, geld en menskracht!

Voorbeeld: In Wageningen stelt de gemeente een aanloopbudget beschikbaar, waarmee bewoners de kosten kunnen betalen om een geschikt idee om te vormen tot een volwaardige challenge.

2.

Actualiseer democratische spelregels

Voorbeeld: In Rotterdam hebben bewoners van de Schepensestraat de gemeente uitgedaagd. Zij bedachten een nieuw ontwerp voor de inrichting van de straat, zonder dat het de gemeente meer geld kost.

Voorbeeld: In Utrecht organiseren bewoners van Lunetten een burgertop. De uitkomsten daarvan vormen de input voor de Omgevingsvisie Lunetten.

5.

Geef buurt en gemeenschap een stem, eigenaarschap en verantwoordelijkheid

Voorbeeld: In Arnhem heeft de gemeenteraad gekozen voor het (gedeeltelijk) loslaten van de regie op de wijkontwikkeling in het oostelijk deel van Coehoorn Centraal.

4.

Verhelder de inspanningsverplichtingen rond participatie

Voorbeeld: In Culemborg koppelde waterleidingbedrijf, bewoners en gemeente economisch en maatschappelijk rendement aan elkaar bij de verkoop van een watertoren.

3.

Breng maatschappelijke en economische waarden in balans

Om een divers winkelaanbod te realiseren dat aansluit bij de behoeftes uit de buurt, zette de winkeliersvereniging Jan Eef in Amsterdam de Jan Evertsen Buurtcoöperatie op. De coöperatie bestaat uit bewoners, gebruikers, ondernemers en buurtgenoten.

Op weg naar een gelijk speelveld

Samen kunnen we ervoor zorgen dat de Omgevingswet een succes wordt. Dat het nieuwe speelveld niet alleen op papier maar ook in de praktijk ontstaat. Het vraagt inzet, kracht, enthousiasme en kennis. En afspraken over wat ervoor nodig is om bewoners eigenaarschap en verantwoordelijkheid te geven. Het LSA maakt zich hier sterk voor.

Met kennis: We verzamelen, bundelen en delen kennis. Of het nu gaat om je waarde laten zien, een goed essay met aandachtspunten voor gemeenten over de Omgevingswet, gedegen kennis over buurtrechten. Op de website staat alle informatie in een kennisdossier Omgevingswet bij elkaar.

Met bijeenkomsten: in 2019 willen we verschillende bijeenkomsten over de Omgevingswet organiseren. Sommige zijn bedoeld als introductie in de Omgevingswet. Andere gaan meer de diepte in aan de hand van praktijkvoorbeelden. Houdt onze agenda in de gaten.

1.

Benut elkaars kennis, geld en menskracht!

In gebiedsprocessen richt men zich vaak op de wereld van projectontwikkelaars en bouwbedrijven. Dat merk je onder meer aan wie er als eerste aan tafel wordt gevraagd. Terwijl bewoners expert zijn in hun eigen wijk, of ervaringsdeskundige. In elke buurt wonen mensen met specifieke kennis.

Hoe krijgen we als overheid, samenleving en marktpartijen gemakkelijk toegang tot elkaars kennis, geld en menskracht?

2.

Actualiseer democratische spelregels

Het nieuwe speelveld voor bewonersinitiatief ontstaat niet vanzelf. Verhoudingen tussen ambtenaren en bestuurders, grote en kleine ondernemers, maatschappelijke partners en omwonenden veranderen drastisch. Bestaande routines en werkwijzen zijn daar nog niet op toegesneden. Ook is vaak niet transparant hoe besluiten over maatschappelijke opgaven en ontwikkeling van gebieden tot stand komen.

Belangrijk zijn: een actualisatie van het participatiebeleid en het inzetten van nieuwe democratische instrumenten, zoals Right to Challenge, recht op initiatief en wijkplannen. Hoe krijg je alle partijen zover dat ze investeren in een gelijk speelveld?

3.

Breng maatschappelijke en economische waarden in balans

Bij gebiedsprocessen wordt vaak aan de economische belangen gedacht. En dat wat je maatschappelijk wilt bereiken lijkt naar de achtergrond te verdwijnen. Terwijl voor bewoners de hamvraag is: worden het gebied en de mensen die er gebruik van maken er beter en sterker van? Daar komt bij dat het grondbeleid van gemeenten nauwelijks open staat voor participatie. Terwijl grond een publiek goed is: van ons allemaal dus.

Een openbare discussie over het gebruik van de grond helpt om maatschappelijke en economische waarden in balans te brengen. Dat vraagt om manieren om maatschappelijke - en economische - waarden expliciet te maken.

4.

Verhelder de inspanningsverplichtingen rond participatie

Participatie kun je zien als het organiseren van een democratisch proces, en vraagt om maatwerk. Het lijkt soms alsof aan maatschappelijke initiatieven veel meer voorwaarden worden gesteld dan aan commerciële. Bijvoorbeeld omdat er zorgen zijn over de professionaliteit van een groep bewoners. Het is belangrijk dat de overheid duidelijk is over wat een initiatiefnemer moet doen. Want de initiatiefnemer moet straks zelf voor legitimatie en draagvlak zorgen.

Dat betekent dat we duidelijk moeten zijn over wat participatie kost. En maatschappelijk initiatiefnemers in staat stellen om samenwerking en meespraak financieel te kunnen dragen.

5.

Geef buurt en gemeenschap een stem, eigenaarschap en verantwoordelijkheid

Stadsontwikkeling, ruimtelijk beleid, bouwvergunningen en openbare ruimte zijn complexe onderwerpen, waarbij veelal in regels en systemen gedacht wordt. Het is lastig om als buurt en gemeenschap een voet tussen de deur te krijgen. De doelen van de Omgevingswet zijn zo algemeen gesteld, dat er geen dwingende werking van uitgaat. Gemeenschap en buurt hebben een stem die relevant is. Niet als een groep die schade of hinder kan ondervinden, maar juist als partij die gebiedskennis heeft en deel uitmaakt van het sociale DNA van een gebied. En die als actieve bewoners hun verantwoordelijkheid willen nemen voor het behoud van voorzieningen en het toekomstig gebruik en behoud van de grond. Wat is ervoor nodig om buurt en gemeenschap vanaf het begin die stem te geven?

Wist u dat iedereen een zorgplicht heeft?

Artikel 1 lid 6 uit de Omgevingswet vertelt dat iedereen een zorgplicht heeft. Iedereen - overheid, markt én gemeenschappen - is dus verantwoordelijk voor de benutting en bescherming van de ruimte.

Laat je waarde zien

Bij het omgevingsbeleid en bij maatschappelijke aanbestedingen kan de maatschappelijke waarde van bewonersinitiatieven veel meer zichtbaar en leidend zijn. Maak gebruik van mooie verhalen, van filmpjes, van testimonials van buurtbewoners en vrijwilligers en/of probeer zoveel mogelijk sprekende cijfers te verzamelen! En nodig beleidsmakers of de wethouder uit om een middag mee te lopen.

Ga nú in gesprek

Door de komst van de Omgevingswet moet elke gemeente zijn participatieprocessen opnieuw tegen het licht houden. Daarom is nu het moment om als actieve bewoners aan de bel te trekken. Als je niet tevreden bent over hoe het nu gaat, doe dan een voorstel.

Benut buurtrechten

Buurtrechten als recht op buurtplanning en recht op gebouwen en openbare ruimtes geven bewonersinitiatieven binnen de Omgevingswet een realistische kans. Gemeenten zoeken naar vernieuwing, samenwerking en participatie. Inspireer hen met voorbeelden.

Neem de regie

Als je vanuit jouw gemeente niet wordt uitgenodigd om mee te schrijven, neem dan zelf het voortouw. De Omgevingsvisie is een perfect instrument om de blik vooruit te kunnen richten en samen na te denken over de vraag: 'Welke kant moet het op met de wijk?' Of gebruik het gesprek over een concreet initiatief om het gesprek over de langetermijnvisie voor een gebied op gang te brengen. Kortom: ga voor eigenaarschap.

De bedoeling van de wet

In 2021 is de Omgevingswet van kracht. Eén wet die de benutting en bescherming van de fysieke leefomgeving regelt. Gelijkwaardige samenwerking en meespraak voordat besluiten vallen, zijn belangrijke pijlers. Om de kwaliteit van oplossingen te vergroten en verschillende perspectieven, kennis en creativiteit gelijk op tafel te krijgen. Net als eenvoudigere en overzichtelijke regels op het gebied van leefbaarheid. En meer ruimte voor initiatieven en voor lokaal maatwerk. Kortom: meer ruimte voor bewonersinitiatief.

